

Regesta Bohemie et Moraviae aetatis Venceslai IV. (1378 dec. – 1419 aug. 16.). Tomus VI. Fontes Archivi publici Litomericensis, ed. Božena KOPÍČKOVÁ, Státní oblastní archiv v Litoměřicích / Scriptorium, Litoměřice – Dolní Břežany 2013

120 s., ISBN 978-80-904381-1-8
ISBN 978-80-87271-69-8

Regesta Bohemie et Moraviae aetatis Venceslai IV (RBMV) představují v českém prostředí již dlouhou dobu pevně ukotvený ediční podnik, který z původního záměru vytvořit registový katalog diplomatického materiálu z období vlády Václava IV. postupně přerostl v plnohodnotnou kritickou registovou edici. Po delší odmlce se v posledním desetiletí podařilo vydat hned několik svazků, z nichž prozatím poslední přináší látku ze Státního oblastního archivu (SOA) v Litoměřicích. Božena Kopičková v něm předkládá celkem 196 registů, z nichž více než čtvrtina vychází vůbec poprvé. Svazek je opatřen latinskou a českou předmluvou, jmenným i místním rejstříkem a konkordancí záhlavních registů, které byly vydány jako registry náhradní již v některém z předchozích svazků ediční řady.

Počátky práce na tomto svazku sahají až do poloviny osmdesátých let 20. století, což se pochopitelně promítlo i do jeho konečné podoby. Po uzavření heuristiky došlo k výrazné proměně české archivní sítě, která s ohledem na stav prací nebyla zohledněna. Ostatně zařazení pouze originálů a opisů listin z centrály SOA Litoměřice má z hlediska provenienčního přístupu edice své nezpochybnitelné opodstatnění. Naproti tomu byly z edice vyřazeny registry z rodinného archivu Lobkowiczů v Roudnici nad Labem. Tento fond byl sice původně deponován v SOA Litoměřice, v roce 2010 však byl předán majiteli a do dnešního dne není pro badatelské účely přístupný. O to více lze litovat, že se vydavatelka nepřiklonila k zařazení 25 registů opisů listin z tohoto fondu, zvláště když sedm z nich doposud nebylo editováno.

Další skutečnost, která zasáhla připravovaný svazek v průběhu jeho zpracovávání, byla inovace základní směrnice pro vydávání ediční řady Věry Jenšovské z roku 1964. Tato směrnice byla po obsáhlé debatě novelizována v roce 2006. Její změny se měly dotýkat až VII. dílu RBMV, přesto však byla některá její ustanovení reflektována i v VI. dílu. Jedná se především o účelný způsob editování opisů listin již dříve v rámci RBMV zpřístupněných (ať již na základě jiných opisů, či

originálů). V takovém případě je vytvořen pouze záhlavní regist listiny a je odkázáno na příslušný svazek, který obsahuje regist náhradní. Proto také nejnovější svazek edice obsahuje pouze 56 nových náhradních registů (nikoliv 58, jak by se mohlo zdát při prostém součtu závěrečné konkordance, z níž vypadly registry č. 120 a 179, které zpřístupnil z originálů již Pavel Krafl v VII. dílu). Doposud z nich nebylo zpřístupněno pouze 14.

Z novelizované směrnice nebylo naopak použito ustanovení o vytváření náhradních registů v jazyce předlohy, aplikované prozatím pouze na materiál VII. dílu edice. Veškeré registry jsou v intencích předchozí tradice psány latinsky, znění jazykově odlišného originálu se může objevit toliko při citacích v kritickém aparátu. S tím se též pojí výhradní využití latiny jako jazyka edice (včetně kritického a poznámkového aparátu). Přes veškeré výtky, zaznívající již v minulosti na adresu tohoto postupu, se jedná o jediné přijatelné východisko, pokud se ediční řada RBMV nemá stát regionálně uzavřeným a zahraniční badatelské veřejnosti těžce přístupným podnikem. V této souvislosti budí pochybnosti pouze editorčino rozhodnutí při citaci pramenů latinské a německé texty transkribovat a české texty transliterovat.

Pokud se zaměříme na editovanou látku, tak předně je třeba upozornit, že máme před sebou registry z celkem devíti archivních souborů. Více než polovina registů (99) vznikla na základě listin a především opisů z fondu Cisterciáci Osek. Tento soubor představuje zdroj poznání dějin nejen dotčeného kláštera, ale též dalších cisterciáckých založení u nás. Největší podíl v RBMV poprvé vydaných písemností totiž zauímají registry dotýkající se Zbraslavského kláštera. Přestože všechny jsou známy již z Tatrova Listáře kláštera Zbraslavského, RBMV přináší mnohá doplnění a opravy (například datace č. 53).

V souboru se nachází pouze jedenáct registů vytvořených na základě originálních listin, z nichž osm bylo latinských, dvě německé a jedna česká. Mezi jejich vydavateli převažují příslušníci šlechty, ve čtyřech případech šlo o církevní vydavatele a v jednom případě máme před sebou listinu městskou. U zpracování originálů je nutno vyzdvihnout zachycení všech kancelářských i provenienčních poznámek, svědečných řad a popisy dochovaných pečeti. Editorka však také pracovala s originály listin z jiných archivů a získanými údaji obohacovala registry zpracovávané na základě opisů z litoměřického archivu. Takovým příkladem je soubor listin týkající se nadání litomyšlského špitálu Vavřincem Touloucem z Třebošně

(č. 152, 153, 158), jejichž originály jsou uloženy ve Státním okresním archivu Svitavy se sídlem v Litomyšli. U regestu č. 158 dokonce vydavatelka při upřesňující citaci z listiny vytvořila téměř její edici. Zajímavý případ představují také dvě zařazená falza (č. 140, 184), v nichž jako vydavatelé figurují markrabě Jošt a v druhém případě král Václav IV. V literatuře jsou oba padělky již dávno známy, nicméně registry vytvořené na základě konfirmace z roku 1793 představují pozoruhodný doklad jejich druhého života.

V posledním příkladu se vrátím k problému vytváření záhlavních a náhradních registů. V několika případech se totiž stalo, že regist opisu listiny v recenzovaném svazku byl obsírnější a s parametry náhradního registu, zatímco edice téže listiny, vydaná z originálu Pavlem Kraflem v VII. dílu, měla naopak podobu registu záhlavního. To by se dalo pochopit vzhledem k souběžnému zpracovávání obou svazků, avšak nesmely by se s tím pojit drobné nepřesnosti. Mám zde na mysli regist listiny papeže Bonifáce IX. pro žďárské cisterciáčky (č. 116), kde Božena Kopiczková identifikuje lokalitu „Lauczans“ jako Loučany u Olomouce, zatímco v VII. dílu je spojena s Blučinou jižně od Brna. Navíc se v regestech obou dílů liší výše odváděné částky. V této drobnosti se projevuje koncepční slabina celé ediční řady, která i přes četné debaty a metodické příspěvky vykazuje mírnou rozkolísanost, již nelze odbyt poukazem na odlišný charakter archivních souborů v jednotlivých zpracovávaných archívech.

Ediční řada RBMV má před sebou ještě dlouhou cestu, na níž představuje její VI. díl nepatrný, avšak důležitý krok. Nezbyvá než doufat, že v brzké době budou následovat svazky další.

STANISLAV BÁRTA

Zemské zřízení Markrabství moravského z roku 1516. Počátky kodifikace zemského práva na Moravě, edd. Jana JANIŠOVÁ – Dalibor JANIŠ, Iuridicum Olomoucense – Právnická fakulta UP, Olomouc 2013

198 s., ISBN 978-80-87382-34-9

Edice moravského zemského zřízení z roku 1516 je jedním z dílčích výstupů ambiciózního projektu, který si klade za cíl načrtnout v obdivuhodně širší vývoj jednotlivých právních institutů v moravském prostředí a rovněž připravit kritickou

edici posledního in extenso dosud nevydaného zemského zřízení z roku 1604. Oba autoři již v minulosti prokázali své schopnosti a vlohy pro kritické zpřístupňování právních památek, ať již jde o Janišem vydané moravské zemské zřízení z roku 1545 (2005) a první díl památek sněmovních (2010), či o Janišové rokovou knihu hejtmana Václava z Ludanic z poloviny 16. století, k níž je připojena zdařilá a velmi rozsáhlá úvodní studie (2007). Není tedy divu, že jejich další, tentokrát společné editorské dílo nese po stránce formální i obsahové punc nejvyšší kvality.

Objektem pozornosti se v tomto případě stalo rozsáhlé usnesení moravského zemského sněmu, přijaté na počátku roku 1516 v Olomouci a obsahující řadu právních norem, rozvíjejících podobu zemského práva zachycenou v Tovačovské knize. Obsah celého usnesení je v uvozovacím článku označen jako soubor zřízení ve smyslu jednotlivých právních ustanovení („stala jsou se srovnánie o zriezenie dolepaná“). Ještě v roce 1516 bylo usnesení vydáno v litomyšlské tiskárně Pavla Olivetského – v této podobě obsahuje celkem 26 (nečíslovaných) článků dosti kolísavého rozsahu. Jediný známý exemplář je součástí konvoluty ze 16. století, uloženého v Moravském zemském archivu. Vedle toho zachytili autoři i dvě rukopisné verze, obě zařazené do kopiáře olomouckého biskupa Stanislava Thurza.

Zřízení z roku 1516 je vydáno ve formě transkripce, přičemž editoři přihlédlí ke zpracování posledních edic právněhistorických pramenů. Transkripční východiska jsou promyšlená, propracovaná a dokazují jak širokou znalost relevantní literatury, tak i zkušenost nabytou při tvorbě předchozích, výše citovaných edicí. Tři předlohy jsou zpracovány každá samostatně – nejprve je zpřístupněno tištěné usnesení, následně pak obě verze rukopisné. Autoři pro větší přehlednost jednotlivé články očíslovali, u obsáhlejších článků pak bylo doplněno i číslování odstavců. Součástí edice je i rozsáhlý a pečlivě zpracovaný kritický aparát; vedle jazykových vysvětlivek jsou čtenáři ve všech třech edicích k dispozici průběžně číslované obecně vysvětlující poznámky pod čarou, jejichž povaha je dvojího druhu. Jednak jsou zde identifikovány jednotlivé osoby a geografické údaje (u osobních hesel je chvályhodná snaha o stručné naznačení podílu dotyčné osoby na zemské správě), jednak jsou tu v některých případech zařazeny i odkazy na další základní prameny moravského zemského práva (Tovačovská kniha, tzv. Drnovská kniha, pozdější zemská zřízení), jejichž cílem je postihnout některé vývojové tendence. Za seznamem pramenů a literatury jsou pak ještě připojeny dva